ALBERT ROIG

POSSEÏT

l'altra
editorial

Barcelona

© Albert Roig Antó, 2022
© pels textos citats: els hereus dels autors, 2022

Agraïm especialment als hereus de Miquel Bauçà i de Blai Bonet
l'autorització per reproduir correspondència fins ara inèdita.

Primera edició: maig del 2022

© d'aquesta edició: L'Altra Editorial
Gran Via de les Corts Catalanes, 628, àtic 2a
08007 Barcelona
www.laltraeditorial.cat

Compost en Dante 12/15 per EditaPiaf
Imprès a Romanyà Valls

DIPÒSIT LEGAL: B. 10.047-2022
ISBN: 978-84-125086-8-0

Qualsevol forma de reproducció, distribució,
comunicació pública o transformació d'aquesta obra
requereix l'autorització prèvia i per escrit de L'Altra.
Tots els drets reservats.

I am the only actor.
It is difficult for one woman
to act out a whole play.
The play is my life,
my solo act.

A *The play* Ms. Dog és dalt l'escenari tota sola, muda-da amb el seu vestit vermell de botons daurats, i balla i corre darrere les seves pròpies mans, són unes mans invisibles, amagades darrere els bastidors, i tot d'una s'atura i ens diu: «Al manicomi, el primer cop que m'hi van tancar, hi vaig conèixer una noia (molt boja, és clar) (com jo, suposo) que també parlava el *llenguatge*. No conec ningú més que *el* parli. Cap dels meus veïns *el* parla. Els ulls de la meva gossa *el* vessen. De vegades *el* xiuxiuejo als arbres, com si també *el* parlessin» i ens parla de la seva infantesa, de l'os del pare, dur, i dels ossos de la mare morta, adorables, i del llit conjugal, gotes d'orina, taques de sang, de semen, i s'hi fa el dit i balla tota sola borratxa i blasfema i fuma i fuma fins a l'última síl·laba, una riallada desesperada, un vòmit, tus, i s'apaguen els llums i tothom abandona corrents el teatre. «It was a bad performance», diu. Aquella tardor intenta matar-se dues vegades seguides i quatre vegades més l'any següent. Sempre va així: s'empassa tots els somnífers que té al calaix i plora i corre cap al telèfon. «I went out popping pills and crying adieu». I segueix bevent i bevent, enfurida, i escrivint poemes i cartes als

amics i als lectors. Arribarà el dia que acabarà de matar-se. Ha entabanat Lois Ames, la biògrafa de Sylvia Plath, perquè escrigui també la vida de la *suïcida* Anne Sexton. Martinis. Xampany caríssim. Vodka. Thorazine. Al cel brilla una patata bullida. Els àngels l'empenyen i la menen. «They push the moon around like a boiled yam». El gener del 1974, a la Cleveland State University, recita aquests versos, borratxa, descalça, mudada amb el vestit vermell. Aquells dies escriu l'article *The freak show*, on diu que la poeta és l'actriu, la pallassa, la friqui. El 4 d'octubre del 1974 corregeix les galerades de *The awful rowing toward God*, «and I will get rid of the rat inside of me, the gnawing pestilential rat», es posa l'abric de visó de sa mare i es tanca al garatge, engega el cotxe, engega la ràdio, encén l'últim cigarret, mentolat, beu l'última copa de vodka, els ulls es miren al retrovisor, «her large gun-metal blue eyes».

Gabriel Ferrater també se suïcida, el 27 d'abril del 1972, a Sant Cugat del Vallès. És un més dels joves «Masters of Joy», i dels envellits «self-pitiers», i el més singular, perquè és l'apàtrida, és català i és pobre, i estima els poetes medievals.

Ara és llegenda viva. Vull tornar-te-la a contar.

És la diada de Sant Jordi del 1961. Ella, l'Helena, té vint anys. Ell, trenta-vuit. I li fa d'oncle. És l'oncle femellut. I li regala les *Obras completas* de Galdós i una rosa. La diada acaba a la matinada a la platja amb una gran borratxera. L'endemà ella torna a París, on estudia literatura. Ell es queda a Barcelona abraçat a una sinusitis perseverant i lírica. Li escriu: «La teva mare em va clavar un fort escàndol pel tard que havíem plegat aquella nit». La mare de l'Helena, la Roser Petit, és la confident i la primera lectora de *Menja't una cama*. El pare de l'Helena, Eduard Valentí, va ser el seu professor de mètrica i gramàtica llatina i ara és el seu amic. El setembre del 1961, a Cadaqués, l'Helena i el poeta ja dormen junts. Aquell estiu ell ha patit un còlic nefrític i ha *somiat* morfina i versos. L'estiu següent ell és a Barcelona i ella a Cadaqués. I ella li fa el salt? Ell està tan gelós que només aconsegueix dormir quatre hores en dos dies i hi segueixen més i més nits de gin i fum i Equanil, d'insomni i malsons. La mà al pit. La cama alçada. Les seves mans no l'obliden i s'apleguen. Una cavil·la les raons per odiar-la, menja vòmit, i li escriu cartes sagnants, poemes. L'altra, dura i destra, l'aferra el desig, i el dolor, que li fa rajar llet i llàgrimes, agra, i amargues. Un desfici brut. Un ritme només. «Si fes l'amor amb una altra noia, seria fer-lo amb un gos». El 15 de juliol del 1963 ella torna a Cadaqués i li escriu «Adeu futur *maridot per la llei* meu» i ell li contesta «Sí que ens hem de casar». És a Reinbek, prop d'Hamburg, on treballa de lector per a la Rowohlt Ver-

lag, per una misèria, 700 DM al mes: 6.000 pessetes. En sis mesos hi llegeix 140 novel·les. I jura que mai més no en tornarà a llegir cap, fart, i avorrit d'Alemanya, on malviu amb l'enyor d'una vida ja colgada, en què no treballava. Aquell estiu, però, se separen. El 1965 viu a Sant Cugat i tradueix Hemingway, Söderberg i Kafka, per a les editorials Seix Barral i Proa, a 100 pessetes per pàgina. Guanya 25.000 pessetes al mes. S'ha casat amb la Jill. «Em fa l'efecte que, els darrers vint anys, mai no he estat tan *bé* com ara». Però llavors escriu a l'Helena: «Estic molt fastiguejat de Seix Barral, i ple de ganes de visitar la Nova Zelanda». A finals de 1966 la Jill el deixa, sembla, «per la qüestió dels diners». Així l'hi diu son germà Joan, en una carta, «has perdut la partida contra la mamà de la Jill per la qüestió dels diners (i les perdràs totes contra qualsevol noia per la mateixa raó), potser la cosa més urgent que et cal fer és posar-te a resoldre aquesta qüestió». Orfe d'un home ric arruïnat, suïcidat, fins als vint-i-nou anys no li cap al cap que ha de treballar, del que fos. El 10 de juny del 1956 el seu amic Jaime Gil de Biedma escriu al seu diari íntim: «Gabriel vende su biblioteca. Dice que está harto de literatura y que quiere hacer dinero. La decisión debe ser simbólica, supongo: vender sus libros no le va a sacar de mucho apuro. Comprendo que su situación nada tiene de brillante, y que emplee una porción considerable de su tiempo y energía verbal en distraerse de ella. Treinta y cuatro años, inteligentísimo, poco dinero, pocas posibilidades establecidas de

progreso. Conoce los entresijos de la vida práctica con una extrema lucidez, y al mismo tiempo es radicalment inapto para la vida práctica». Ell mateix confessa a l'Helena: «De jove, realment vaig passar èpoques llargues —no moments, com ara— en què una passió intellectual, per la literatura o la matemàtica, no em deixava i m'ho ordenava tot. Sembla que ha d'ésser possible de convertir una passió així en treball (si jo, per exemple, en comptes de poeta fos novel·lista i em guanyés la vida amb el que escric, potser hi creuria constantment), però no n'estic segur». És un novel·lista de només cent pàgines, perdudes, esgarrades. El 1958 fuig del pis de sa mare i es posa a viure i a beure i a escriure poemes al Picarany, a l'Almoster, i al pis que ha llogat Jaime Salinas a la vora de la plaça Molina, mentre la Braulia, la minyona de Salinas, cuina i enllesteix el pis. Jaime Gil els visita, beuen, reciten poemes, de Baudelaire, de Machado, d'Auden, riuen, i Jaime Gil engega el tocadiscos i es posa a ballar. Gabriel Ferrater no balla mai. No en sap. Ell beu. En aquell pis i al soterrani del carrer Muntaner on viu Jaime Gil sempre comença i sempre hi pot acabar la festa, i la poesia, seguida per Miquel Barceló, un poeta jove de Felanitx, i les filles del llatinista Eduard Valentí i Roser Petit. El poeta acabat d'estrenar hi acudeix amb un amic de Reus, ric, que viu a cavall de París i Barcelona i que «tenía en común con Gabriel la afición a hablar con descaro de cuestiones de dinero, a las que atribuía una excluyente importancia, y una notable erudición en pin-

tura moderna y contemporánea», recorda l'editor i senador socialista de la gorra i la barba de mariner i el bastó d'ivori.

El 1959 presenta *Da nuces pueris*, el seu primer llibre, al premi de poesia Carles Riba, que convoca l'editor Josep Pedreira. No el guanya. A la nota que acompanya *Da nuces pueris* el poeta diu que la poesia, com la vida, ha d'estar «ben atenta a les lleis del diner i als moviments dels homes i les dones». «Da nuces pueris, iners concubine» és un vers del cant d'himeneu de Catul, *Collis o Heliconiei*. El concubí, a la festa de les noces del seu amo i amant, dona nous a la canalla alegre. És encara un noi glabre. Du encara els cabells deixats llargs. Rínxols. Raigs de sol. Anit va dormir al llit del seu amo. Era encara el seu esclau preferit. Demà el xollaran i dormirà al paller amb els altres esclaus, escruixit de records de seda i pell neta. Aquest «iners concubine» és l'àngel d'Arthur Rimbaud. Un àngel a les mans d'un barber, a les mans d'un cambrer, o d'una dona de la vida. La mirada de Ferrater s'atura en aquest minyó, però avisa que, la frase de Catul, la pren «sense cap referència a la circumstància que la motiva, dins l'epitalami de Catul. Jo l'entenc com un precepte ètic, i ho és altament, car es fa càrrec que als nens els agraden les nous. És una frase que parla a favor de la felicitat». La *felicitat* és aquell Rimbaud de casa bona que s'emborratxava amb els amics i les putes de ca la Sol. Les seves mans mestres «joyeuses», el palpen i despullen.

I què en sabia del cor del cor? I del cor d'una dona? I de la boca que delata el veí, de la mà que mata el veí, què en sabia del cor del veí? De son pare, del suïcida, què en sabia? No coneix encara la pobresa, els deutes, l'abisme, la passió d'amor.

Ara és al llindar dels quaranta anys i ha de guanyar-se un sou. I en parla amb tendresa, d'aquelles nits d'estiu, d'aquell somni. Quan «la vida volia imitar l'art». Quan llegia *Les Fleurs du mal*. Les tornarà a llegir sempre, pel que hi ha deixat d'ell mateix, de la seva adolescència. I fa seva la dita d'Ovidi «uita uerecunda est, musa iocosa mihi». Vol escriure una poesia que sigui tan divertida i viscuda com una novel·la i beu i escriu faules, moralitats, enyors. Evoca les poques dones que ha conegut i les dues guerres a què ha sobreviscut i que han arruïnat la seva família i prova d'aclarir el lligam entre «la vida moral» i els diners i entre una rosa i els diners.

Escriu *Reserva mental*:

Només les dones, sembla,
mereixen l'homenatge d'aquest to
de ximpleria lírica. En les dones
estic pensant. I no en les dones líriques,
que proven de portar ben clars els comptes
amb el diner. En les altres, les honestes,
les molt confuses casolanes tendres,
en la figura de dolçor que passa
per una sala que somnio, ajusta